

11. Офіційний вісник України. — 1998. — № 16. — Ст. 592.
12. Там само. — 2000. — № 21. — Ст. 451.
13. Там само. — 2001. — № 47. — Ст. 2057.
14. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. — 2002. — № 1: Державна служба в Україні. — С. 147.
15. Офіційний вісник України. — 1998. — № 16. — Ст. 592.
16. Збірник законодавчих і нормативних документів, роз'яснень Голодержслужби, міністерств та відомств України. — К., 1996.
17. Офіційний вісник України. — 1998. — № 21. — Ст. 764.
18. Там само. — 2000. — № 24. — Ст. 1004.
19. Там само. — 2001. — № 1-2. — Ст. 27.
20. Збірник законодавчих і нормативних документів, роз'яснень Голодержслужби, міністерств та відомств України. — К., 1996.
21. Офіційний вісник України. — 2001. — № 20. — Ст. 892.
22. Там само. — 2001. — № 44. — Ст. 1422.
23. Там само. — 2001. — № 31. — Ст. 1422.
24. Там само. — 2001. — № 45. — Ст. 1971.
25. Там само. — 2000. — № 52. — Ст. 2299.
26. Там само. — 2001. — № 3. — Ст. 111.
27. Там само. — 2002. — № 4. — Ст. 133.
28. Там само. — 2000. — № 28. — Ст. 1186.
29. Там само. — 2001. — № 12. — Ст. 502.
30. Концепція реформи адміністративного права (проект) // Ківалов С. В., Біла Л. Р. Адміністративне право України: Навч.-метод. посіб. — О., 2002. — С. 294–295.

УДК 342.92:347.998.85(477)

А. Ю. Осадчий

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Запровадження в Україні адміністративного судочинства спрямовано на забезпечення ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин. Такі права та інтереси порушуються неправомірними рішеннями (нормативно-правовими актами чи правовими актами індивідуальної дії), діями чи бездіяльністю суб'єктів владних повноважень (органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових чи службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень).

Найчастіше порушення прав та інтересів відбувається через прийняття суб'єктами владних повноважень неправомірних рішень. У цьому аспекті значну увагу слід приділити, з урахуванням їхніх юридичних властивостей, саме неправомірним нормативним актам. Нормативно-правові акти на відміну від індивідуальних (правозастосовчих) актів містять норми права (встановлюють, змінюють чи скасовують їх) і розраховані на багаторазове застосування, тобто їх дія не вичерпується одноразовим виконанням. Отже нормативний акт, який прийнято

без дотримання вимог, що закріплені у ч. 3 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС України) [1], порушуватиме права та інтереси широкого кола осіб, при цьому такі порушення відбуватимуться тривалий час. Крім того, з урахуванням того, що більша частина нормативних актів приймається суб'єктами владних повноважень, повноваження яких поширюються на всю територію України, великим є і територіальний вимір таких порушень.

Завдяки юридичним властивостям нормативно-правових актів КАС України (ч. 3 ст. 19, ст. 171) містить спеціальні правила щодо розгляду адміністративних справ, що пов'язані з оскарженням нормативно-правових актів.

Адміністративний суд при розгляді справ щодо оскарження нормативно-правових актів перевіряє їх законність (у тому числі й конституційність) та відповідність правовим актам вищої юридичної сили. При цьому адміністративний суд не вирішує питання про конституційність нормативно-правових актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим — ці питання віднесено до юрисдикції Конституційного Суду України.

Правила щодо територіальної підсудності адміністративних справ з приводу оскарження нормативно-правових актів Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади, Національного банку України чи іншого суб'єкта владних повноважень, повноваження якого поширюються на всю територію України, встановлюють виключну підсудність — такі справи вирішуються окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ (Окружним адміністративним судом міста Києва). Це унеможлиблює розгляд справ про один і той же нормативний акт різними адміністративними судами.

Суттєві заперечення викликає наділення правом оскаржити нормативно-правовий акт лише осіб, щодо яких його застосовано, а також осіб, які є суб'єктом правовідносин, у яких буде застосовано цей акт. Це обумовлено такими міркуваннями. По-перше, реалізація правових норм відбувається не лише у формі застосування, а і у формі виконання, додержання та використання і відповідно права, свободи та інтереси особи можуть порушуватися і нормативними приписами, що реалізуються не у формі їх застосування, але встановлюють, наприклад, певні заборони. Виходячи із завдання адміністративного судочинства — захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень (ст. 2 КАС України) та того, що право звернення до адміністративного суду з адміністративним позовом мають усі особи, які вважають, що порушено їх права, свободи чи інтереси у сфері публічно-правових відносин (ст. 104 КАС України), норма ч. 2 ст. 171 104 КАС України необґрунтовано звужує коло осіб, які мають право оскаржувати до адміністративного суду нормативно-правові акти. По-друге, особа, яка оскаржує нормативно-правовий акт зобов'язана доказати, якщо він до неї ще не застосований, що вона є суб'єктом правовідносин, у яких буде застосовано цей акт. Це може викликати певні складності, зокрема, і з урахуванням остаточної невизначеності щодо

змісту такої фундаментальної категорії сучасного правознавства, як «правовідносини», адже в юриспруденції обстоюється думка про існування у публічному праві поряд з конкретними і так званих загальних (загальнонормативних) правовідносин, до яких не можна застосовувати модель правовідносин, яка існує, наприклад, у цивільному праві [2].

Отже, право оскаржувати нормативно-правові акти слід визнати за кожною особою, яка вважає, що таким актом порушено її права, свободи чи інтереси у сфері публічно-правових відносин.

КАС України встановлено низку норм, спрямованих на повідомлення заінтересованих осіб про судовий розгляд справи, щоб надати їм можливість захищати свої права, свободи та інтереси при розгляді справи. Для цього у разі відкриття провадження в адміністративній справі щодо оскарження нормативно-правового акта суд зобов'язує відповідача опублікувати оголошення про це у виданні, у якому цей акт був або мав бути офіційно оприлюднений. Згідно з Указом Президента України від 10.06.1997 р. «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності» [3] та Указу Президента України від 13.12.1996 р. «Про опублікування актів законодавства України в інформаційному бюлетені “Офіційний вісник України”» [4] нормативно-правові акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Національного банку України, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, зареєстровані Міністерством юстиції України, офіційно оприлюднюються у інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України» та газеті «Урядовий кур'єр». Офіційне оприлюднення актів Верховної Ради України відбувається також у газеті «Голос України», «Відомостях Верховної Ради України». Нормативно-правові акти місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування оприлюднюються у виданнях, які визначені цими органами. Таке оголошення повинно містити вимоги позивача щодо оскаржуваного акта, реквізити нормативно-правового акта, дату, час і місце судового розгляду адміністративної справи і повинно бути опубліковано не пізніше як за сім днів до судового розгляду. Опублікування оголошення з додержанням вищезазначених вимог означає, що всі заінтересовані особи належним чином повідомлені про судовий розгляд справи. Якщо заінтересована особа після цього не звернеться до суду для участі у розгляді справи, то вона позбавляється права на розгляд у подальшому скарг на судові рішення в цій справі.

Для розгляду цієї категорії адміністративних справ встановлено скорочений граничний строк розгляду, який складає один місяць. Лише у виняткових випадках з урахуванням особливостей розгляду справи суд ухвалою може продовжити розгляд справи, але не більш як на один місяць.

У результаті розгляду справи суд може визнати нормативно-правовий акт незаконним чи таким, що не відповідає правовому акту вищої юридичної сили, як повністю, так і в окремії його частині. Вирішуючи питання про незаконність нормативно-правового акта або невідповідність його правовому акту вищої юридичної сили, суд не виходить за межі позовних вимог і не вирішує аналогічні питання щодо правових актів чи їхніх окремих положень, щодо яких

не відкрито провадження в адміністративній справі. Разом з тим суд визнає такі акти чи їхні окремі положення незаконними або такими, що не відповідають правовому акту вищої юридичної сили, якщо вони впливають на прийняття постанови у справі.

Для унеможливлення подальшої дії нормативно-правового акта, який визнаний судом незаконним або таким, що не відповідає правовому акту вищої юридичної сили і нечинним, відповідач зобов'язаний невідкладно після набрання постановою законної сили опублікувати резолютивну частину постанови суду у виданні, в якому його було або мало бути офіційно оприлюднено.

Дія правил щодо особливостей оскарження нормативно-правових актів, які встановлено у ст. 171 КАС України, поширюється і на випадки вирішення питань про законність нормативно-правових актів чи відповідність їх правовим актам вищої юридичної сили, якщо такі питання виникли у зв'язку з розглядом інших адміністративних справ.

Література

1. Кодекс адміністративного судочинства України // Офіційний вісник України. — 2005. — № 32. — Ст. 1918.
2. Харитонова О. І. Адміністративно-правові відносини (проблеми теорії): Монографія. — О.: Юрид. л-ра, 2004. — С. 70.
3. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності: Указ Президента України від 10.06.1997 р. // Офіційний вісник України. — 1997. — № 24. — С. 11.
4. Про опублікування актів законодавства України в інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України»: Указ Президента України від 13.12.1996 р. // Урядовий кур'єр. — 1996. — 19 груд.

УДК 343.24(477)

О. І. Шинальський

РОЛЬ КАРАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

В умовах становлення незалежної, демократичної, соціально-правової Української держави виробляється сучасна кримінальна політика як результат компромісу усіх гілок влади, політичних партій, інших об'єднань громадян стосовно прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на протидію злочинності. Каральна політика — це вироблена органами держави, партіями та іншими об'єднаннями громадян за участю наукових установ система відповідних правових, економічних і соціально-культурних засобів, які визначають стратегію і тактику протидії злочинності, на основі яких формується, змінюється і доповнюється кримінальне законодавство, визначаються його цілі, завдання, принципи, форми та порядок впливу на осіб, що вчинили злочин [1].

Вирішення проблем, пов'язаних із протидією злочинності, потребує реалізації цілого комплексу засобів політичного, економічного, соціального та пра-